

מוסרי דעת ונתיבי תורה מהיכל רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א

• ישיבת פוניבז' •

חג הסוכות תשפ"ד

• כס"ד •

"השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת הא-ל"

בקיומן, ולקרוא בספר זכרונותם בכל יום", על כל אחד לכתוב לעצמו בספר את כל המצוות שקיצר בקיומם, את המצוות שהוא אמנם קיים אבל זה לא היה מתוך מחשבה נכונה. נמצא שהתשובה היא לא רק על ביטול המצוות לגמרי או על עבירות, אלא על מצוות שנעשו שלא בשלימות, מצוות ש"קיצר בקיומן".

עשיית מצוות מתוך הכרה בערך התורה וממילא מתוך שמחה

והחלק הזה שעושים מצוות שלא מתוך שמחה זה אם כל חטאת, וכבר הזכרנו שהיצר הרע לא מגיע לאדם ואומר לא שלא יקיים את המצוות, הוא מוריד אצלו את הערך של התורה והמצוות, שהערך של כל דקת לימוד היא לא גדולה. זה עיקר הניסיון של כל בן תורה, הכרת והבנת ערך התורה, כמה התורה באמת שווה אצלו, כמה הוא מוכן להקריב בשביל התורה.

ומכאן מגיע השמחה בקיום המצוות, כל אחד שמח במה שאצלו זה העיקר בחיים, אדם שהרוויח הרבה כסף - שמח, כולם רואים עליו שטוב לו. המצב הוא שאדם שמרוויח הנאת עולם הזה כולם רואים שטוב לו, אבל אדם שהשיג משהו ברוחניות פחות רואים שטוב לו, ועל כל אחד לבדוק את עצמו כמה הוא שמח בתורה ובמצוות, כמה הוא שמח כשהוא מבין פשט ברמב"ם, כשהוא מקיים מצוה כראוי, כשהוא מברך טוב.

התשובה על חטא העגל - עשיית מצוות בשמחה

ביום כפור עם ישראל חזרו אל הקב"ה, הם קיבלו את הלוחות שניות. ובמדרש (תנחומא, תרומה ח') מבואר "אמר הקב"ה יבא זה שבמשכן ויכפר על זהב שנעשה בו העגל שכתוב בו (שמות ל"ב) "ויתפרקו העם את כל נזמי הזהב וגו'" ולכן מתכפרין בזהב וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב", היה טענה על עם ישראל שהם רצו את העגל, הם רקדו ושמחו איתו, הם תרמו לו כסף וזהב ברצון ובשמחה, ובכדי לכפר ע"ז הקב"ה נתן להם מצוה - תרומת המשכן, והם תרמו לכך בשמחה, הם כיפרו על עוון העגל מתוך תרומה בשמחה, ואז הקב"ה מחל על עוון העגל.

ביום כיפור כל אחד עשה תשובה אמיתית, אבל המבחן הוא עכשיו, אחרי התשובה, אם עכשיו עדיין עושים את המצוות שלא מתוך שמחה - לא זה היה הכוונה במחילת העוונות, מי שרוצה לקבל את התורה מחדש זה חייב להיות מתוך שמחה. כעת בחג הסוכות זה המבחן הראשון אחרי יום כיפור, כאן האדם נמדד כיצד הוא מקיים את מצוות סוכה וד' מינים.

המבחן במצוות סוכה

ידועים דברי הגמ' (עבודה זרה ג.) שלעתיד לבא יגיעו הגויים לפני הקב"ה ו"אמרו לפניו רבש"ע, תנה לנו מראש ונעשנה, אמר להן הקדוש ברוך הוא שוטים שבעולם, מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת. אלא אף על פי כן, מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, לכו ועשו אותה וכו'. ואמאי קרי ליה מצוה קלה, משום דלית ביה חסרון כ"ס. מיד כל אחד [ואחד] נוטל והולך ועושה סוכה בראש גג, והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז, וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא, שנאמר ונתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו", הגויים יטענו שלא היה להם מצוות כדי לקיים, והקב"ה יתן להם מצוה קלה - מצוות סוכה, והקב"ה יוציא חמה מנרתיקה והם יבעטו בסוכה ויצאו ממנה. וממשיכה הגמ' "והאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה. נהי דפטור, בעוטי מי מבעטי", אע"פ שהרי הם פטורים שמצטער פטור מן הסוכה, אבל יהודי כשיש (המשך בעמוד ד')

"ושמחת בחגך"

נמצאים אנו עתה בתוך הימים הרצופים של המועדים, ראש השנה, יום הכיפורים, ועומדים כעת לפני חג הסוכות, שמיני עצרת, שמחת תורה. לכל חג יש את האמירה שלו, זה בא להגיד לנו משהו, מה העבודה שלנו בימים האלו.

בחג הסוכות יש מצוות ד' מינים, מצוות סוכה, שנצטוונו בו על "ושמחת בחגך" (דברים ט"ז, י"ד), סוכות נתייחד בהיותו זמן שמחתנו. בסוכות יש גם ענין של מחילת עוונות, עם ישראל קיבלו ביום כיפור את הלוחות השניות, וחזרו ענני הכבוד.

סיבת התוכחה - "לא עבדת את ד' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב"

בראש השנה המלכנו את הקב"ה למלך, כל אחד בדרגתו. ביום כיפור קיבלנו מחדש לשמור את התורה ומצוותיה, והזכרנו כבר מהספר חרדים (מצוות התלויות בארץ פ"ב) שהביא עצה שכל אחד ישמור בכל כוחו מצווה אחת, שקבלה של חרטה גמורה אינה קבלה רק לחזור בתשובה, אלא קבלה כללית של קבלת התורה מחדש. וכדאי בקידושין (כ.) "דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה - הותרה לו. הותרה לו סלקא דעתך, אלא נעשית לו כהיתר", כל אחד שעובר עבירה כמה פעמים הוא כבר לא מרגיש שזה בעיה, הוא עושה את המצוות רק כשזה מתאים לו, אין לו שום מחייב למצווה.

והבאנו דברי המהרש"א (יומא י"א) "כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה וכו' בפ' יוה"כ מסמיך ליה אקרא ככלב שב על קיאו כסיל שונה באולתו", אדם שעובר עבירה כמה פעמים והעבירה כבר לא מאוסה בעיניו, זה כבר חלק מהחיים, הוא נמצא במצב של חטא תמידי, אף פעם הוא לא מעריך מספיק את התורה. יום כיפור נועד לשנות את כל זה, עם ישראל קיבל לוחות שניות, הכל משתנה ומתחיל שוב פעם מחדש, מקבלים מחדש את התורה.

בתוכחה בפרשת כי תבא כתוב שהסיבה שבגינה כלל ישראל מקבל את כל העונשים והקללות היא "תחת אשר לא עבדת את ד' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב" (שם כ"ח, מ"ז), ואח"כ (פסוק נ"ח) מובא סיבה נוספת לכל זה "אם לא תשמר לעשות את כל דברי התורה הזאת הכתבים בספר הזה ליראה את השם הנכבד והנורא הזה את ד' אלוקיך", הסיבות הגורמות לכל הקללות הם שלא קיימו את התורה מתוך שמחה, ושלא מכבדים את הקב"ה, וא"כ כשבאים ביום הכיפורים לעשות תשובה, הרי שבחטאים אלו גופא מוטל עלינו חובת התשובה - לעבוד את ד' בשמחה ובטוב לבב, 'ושמחת'.

התשובה היא על מצוות ש"קיצר בקיומן"

כשהגמ' אומרת לנו כשאדם עושה עבירה ושונה בה נעשית לו כהיתר זה כולל כמובן גם זלזול במצוות. מי שזלזל פעם במצוה, הוא לא בירך ברכת המזון כראוי ובכוונה, ואחר פעמיים שלא בירך הוא כבר מרגיש שלא יקרה כלום אם הוא לא יברך כדבעי. זה שייך גם במי שתמיד מברך כראוי, בכוונה, אבל הוא לא עושה את זה בשמחה, הוא מברך כראוי, אבל לא מתוך שמחה, ואחר פעמיים הוא שוכח שיש בכלל מצוה לברך מתוך שמחה, אין לו שום הרגשה של קיום המצוות מתוך שמחה וטוב לבב.

מי שלא מתקן את עצמו - כל המצב של הכפרת עוונות נמצא אצלו בספק, הוא אמר שהוא רוצה לקבל על עצמו מצוה, אבל אם הוא לא עושה את זה מתוך שמחה הוא לא באמת התקדם ועל זה מגיעה כל התוכחה, וברבנו יונה (שער א, ח') "וכן ראוי לכל בעלי תשובה לכתוב במגלת ספר, הדברים אשר נכשלו בהם והמצוות אשר קצרו

שיעור רבינו מרן שליט"א בענין כתותי מיכתת שעוריה

נדרסם בקובץ "קריה נאמנה" שע"י הניכוי ישיבת פוניבו' מו"ע, ימים נוראים תשנ"ח

בגט ולא שייך כתותי מיכתת, וכ"ע הרמ"א "מיהו בדבר שצריך ביעור מן העולם וצריך שריפה, אם כתב עליו הגט בטל", ומקורו מהר"ן הנ"ל גיטין כ' א'. והק' הח"מ שם סק"א איך פסק כן והלא כ"ז רק לדעת ר"ש דכל העומד לישרף כשרוף דמי ולא קיי"ל כר"ש בהא, יעו"ש בב"ש סק"ב, וצ"ע.

והנה הר"מ בפ"ח מלולב ה"ט כתב: "כל אלו שאמרנו שהם פסולין מפני מומין שביארנו או מפני גזל וגניבה, ביו"ט ראשון בלבד אבל ביו"ט שני עם שאר הימים הכל כשר, והפסולות שהיא משום ע"ז או מפני שאותו אתרוג אסור באכילה, בין ביו"ט ראשון בין בשאר הימים פסול", וכ"פ בשו"ע סימן תרמ"ט ס"ה. והמג"א שם סק"כ הק' דקשה על הרמב"ם והשו"ע קושיית תוס' אמאי בעינן לפסול מיכתת שיעוריה, תיפוק ליה משום היתר אכילה, דלדעת הרמב"ם א"א לתרץ כהתוס' דכתותי מיכתת בא להוסיף לפסול שאר הימים דליכא בהו דין דלכס, דהרי דעת הרמב"ם להדיא דפסול אכילה הוא גם בשאר הימים, יעו"ש מה שתירץ המג"א ובמחצה"ש שם.

ובביאור הגר"א שם כ' לתרץ, דלא ס"ל כרש"י ותוס' שפירשו בסוגיא דסוכה כ"ט ב', דהפסול "שאינן לו היתר אכילה" וכן הפסול "שאינן בו דין מומין", זה חסרון בדין "לכס", וכלשון רש"י "ורחמנא אמר לכס בכל דרכי הנאתו", אלא ס"ל דהכל זה חסרון ודין של כתותי מיכתת שיעוריה. וממילא ל"ק קושיית תוס' מעיקרא, דבאמת הרי הכל דין אחד של כתותיה מיכתת. אלא דהא גופא צ"ב טובא, מה ענין "היתר אכילה" ו"דין מומין", להלכתא דכתותי מיכתת.

ונראה בזה, דהנה בפשוטו יסוד דין כתותי מיכתת שיעוריה, היינו כמשמעו דאיבד את חשיבותו כדבר המסויים, וממילא לא שייך ביה שם שיעור, או דהוי כמפורר ולית ביה צירוף של החלקים, וממילא לית ביה שיעור. וכן הוא לר"ש דכל העומד לישרף כשרוף דמי, היינו דכיוון דהוי כשרוף הריהו כמפורר ואין צירוף בין החתיכות, וממילא לית ביה שיעורא.

ואולם בתוס' יבמות ק"ד א' ד"ה סנדל של ע"ז וכו' הקשו וז"ל: "וא"ת אי בעבודת כוכבים של ישראל מאי קאמר דמכתת שיעורא והא טעונה גניזה, דמפיק לה בפרק ר' ישמעאל מושם בסתר, וי"ל כיון דטעונה גניזה אין כתותי שיעור גדול מזה", ע"כ. וק' הרי בגמ' כתוב "כיון דבעי שריפה", וביותר דמהתוס' משמע דהא דטעון גניזה הוי יותר מיכתת מאשר הא דטעון שריפה, וזה צ"ב מסברא וגם דא"כ הו"ל לגמ' למימרא טפי דהוי מיכתת כיון דטעון גניזה.

ועב"פ מוכח מתוס' להדיא, דדין מיכתת אינו משום דכיון דהוי כשרוף הרי הוא כמפורר ואין צירוף בין החתיכות וזה חסר בשיעור, דא"כ זה שייך רק בנשרף דהוי אפר ולא בטעון גניזה דנשאר שלם.

וכן מוכח בגמ' חולין פ"ט א' שהק' מאי שנא משופר של ע"ז דכתותי מיכתת ופסול, לעפר עיר הנדחת דמהני לכיסוי, ומשני דבשופר בעי שיעור וכתותי מיכתת שיעורא, אבל בכיסוי כל מה דמיכתת מעלי לכיסוי. וק' דהו"ל דבכיסוי ליכא כלל דין שיעור וממילא מהני, מאחר דכל החסרון של כתותי הוא דין בשיעור וכנ"ל, ומה מוסיף הגמ' ד"כל מה דמיכתת מעלי לכיסוי".

ואמנם מדברי הרשב"א סוכה ר"פ לולב הגזול למדנו פי' ויסוד הענין. וז"ל: "עוד יש עיכוב אחר בד' המינין, והוא כל שאין שמו עליו שהקפיד בו שאין בו כשיעור, וכן לולב שהוא אופתא או שנשרו רוב עליו או שנפרדו עליו או דסליק בחד הוצא או שהוא חרות, שאלו אין עליהם שם לולב וכו'. ובכלל זה כל שפסולו מחמת שיעורא לשריפה, כגון של אשירה ושל עיר הנדחת ושל ערלה ושל תרומה טמאה, דפיסולא דידהו משום דקיימי לשריפה, וכל העומד לשריפה כשרוף דמי וכאילו אין כאן אלא אפרו, וזהו שאמרו דכתותי מיכתת שיעוריה" ע"כ. הרי שפירש הרשב"א דיסוד דין שיעור הוא, דבעינן שיהיה עליו שם לולב, וכל שאין

במתני' סוכה כ"ט ב', "לולב של אשירה ושל עיר הנדחת פסול", ובגמ' ל"א ב' "והאמר רבא לולב של ע"ז לא יטול ואם נטל כשר, הכא באשירה דמשה עסקינן דכתותי מיכתת שיעוריה". ובגמ' שם ל"ה א', "אתרוג של אשירה ושל עיר הנדחת פסול, מ"ט כיון דלשריפה קאי כתותי מיכתת שיעוריה". וכן הדין בתקע בשופר של ע"ז דלא יצא, ואיתא בחולין פ"ט ב' הטעם משום דבעי שיעור לשופר, ועבודה זרה כתותי מיכתת שיעוריה, וכן הוא לענין חליצה בסנדל של תקרובת ע"ז דפסול, משום דכתותי מיכתת שיעוריה, כדאיתא ביבמות ק"ג ב'.

ובגמ' סוכה ל"ה א', "אתרוג של ערלה מ"ט פסול, פליגי ר' חייא בר אבין ורב אסי, חד אמר לפי שאין בו היתר אכילה וחד אמר לפי שאין בו דין מומין", ופרש"י "לפי שאין בה היתר אכילה - ורחמנא אמר לכס בכל דרכי הנאתו". והק' תוס' ד"ה לפי וז"ל: "וא"ת גבי לולב של אשירה ועיר הנדחת למה לן טעמא דמיכתת שיעוריה, תיפוק ליה משום דבעינן דין מומין וכו', וי"ל דנקט דמיכתת שיעוריה כדי לפסול ביו"ט שני", עכ"ל. ובהמשך כתבו התוס', דערלה ותרומה טמאה חשיב כתותי מיכתת, כיון דמצוותו בשריפה, עיי"ש שביארו אמאי בעינן באתרוג של תרומה טמאה נמי פסול דלכס. ומבואר דאע"ג דתרומה טמאה אינו איסור הנאה ומותר לכהן ליהנות בשעת השריפה דמסיקו תחת תבשילו, ומ"מ מה דקאי לשריפה עביד ביה דין דמיכתת שיעוריה.

ותוכן הדברים דיש באתרוג פסול של "לכס", והוא שכשאינן מתקיים בו "לכס לאכילה", או לכס בדין מומין. ויש פסול נוסף של "שיעור", והיינו דנאמרו דיני שיעור לאתרוג ולולב, ובמקום דאסור וקאי לשריפה חסר בשיעור. ודין לכס הוא רק ביו"ט ראשון, בין לדין מומין בין לדין היתר אכילה והנאה, אבל פסול מחמת "שיעור" זה בכל הימים.

וצ"ב מדוע באיסור הנאה או כשעומד לשריפה, אמרינן בהו כתותי מיכתת שיעוריה. והרי הטעם בהכרח לאו משום דחשיב כבר כשרוף, דאמרינן ב' כל העומד לישרף כשרוף דמי, דהרי כל מה דאמרינן כתותי מיכתת שיעוריה זהו רק היכא דבעי שיעור, אבל היכא דלא בעי שיעור לא אמרינן, כמבואר בגמ' חולין פ"ט ע"ב, ואי אמרינן דיסוד דין מיכתת משום דכל העומד לישרף כשרוף דמי דדבר זה חשיב כשרוף, א"כ אמאי אמרינן כן רק היכא דבעי שיעור. ועוד, דהא האי דינא דכל העומד לישרף כשרוף דמי, זהו פלוגתא דר"ש ורבנן במנחות ק"ב ע"ב, והרי קיי"ל כרבנן דלא אמרינן כל העומד לישרף כשרוף דמי.

והנה בגמ' חולין פ"ט א' איתא, דאפשר לכסות דם בעפר עיר הנדחת. ומקשה הגמ' מאי שנא משופר של עכו"ם לא יתקע בו ואם תקע לא יצא, ומתצינן "אמר רב אשי הכי השתא, התם שיעורא בעינן ועבודה כוכבים כתותי מיכתת שיעורא, הכא כל מאי דמיכתת מעלי לכיסוי". ופי' רש"י בד"ה שיעורא בעינן, "ועבודה כוכבים כיון דלשריפה קיימא כל העומד לישרף כשרוף דמי, הלכך שיעורא הוא דכתותי מיכתת אבל הכא כמה דשריף ומיכתת מעלי לכיסוי, ומשום הנאה ליכא דמצוות לאו ליהנות ניתנו", עכ"ל. הרי שכתב רש"י דהטעם דכתותי מיכתת הוא משום דכל העומד לישרף כשרוף דמי, וזה קשה כדהקשינו לעיל, דא"כ מאי נפק"מ אי בעי שיעור אי לאו כיון דסו"ס כשרוף דמי, ועוד דהא לא קיי"ל כר"ש.

ודעת הר"ן גיטין כ' א', מפורש דאיסורי הנאה הוו בגדר דכתותי מיכתת שיעוריה, ואילו בעומד לישרף לדעת ר"ש דכשרוף דמי, הוו כמאן דליתא לגמרי. ונפק"מ לגבי גט, דאם כתב גט על דבר שיש בו איסורא נכשר, כיון דבגט ליכא שיעורא. אבל אם כתב גט על דבר שדינו בשריפה, אז לפי ר"ש דכשרוף דמי לא מהני לגט. ומפורש כמוש"כ דבעומד לישרף לדעת ר"ש, הוא גם היכא דלא נאמר דין שיעור. מיהו כ"ז רק לדעת ר"ש, אבל למאי דקיי"ל כרבנן כשר, ודין כתותי מיכתת שיעוריה הוא לכאורה בהכרח מילתא אחריתי ולא מהאי טעמא, וצ"ב.

ויעו" ברמ"א אהע"ז סימן קכ"ד ס"א, אהא דפסק השו"ע שם ג"ט שכתבו על איסורי הנאה כשר", והיינו משום דליכא דין שיעור

בו שיעור אין שמו עליו. והשווה וכ' דכן הוא בכתותי מיכתת שיעוריה, דיסוד הדבר ופי' דאין שמו עליו וכאילו הוא אפר, ואין כאן כלל לולב לפנינו.

נמצא דאין דין דכתותי שיעוריה, היינו דהוא מפקיע את השיעור או את הצירוף של החלקים וחסר ממילא בשיעור, ולכן הוא שפסול. אלא הוא איפכא, דיש דין שם לולב, ושם שופר ושם סנדל, וכן כל מקום דבעי שיעור היינו דבעי שם של הדבר, ובפחות משיעור אין עליו חלות השם המסויים, ולכן הוא דפסול. וכן בעומד לשריפה אין זה פסולו מחמת שאנו רואים אותו כסופו מפורר וממילא אין בו צירוף החלקים ופסול דהוי פחות משיעור. אלא יסוד פסולו, דדין השריפה שעליו, משוי ליה דאין שמו עליו ופקע ממנו כבר שם הדבר, וממילא הוא פסול.

והביאור בזה, דשם הדבר הוא מה שעומד לשימוש שלו ולהישאר בצורתו, אבל בעומד לשריפה אינו עומד להישאר בצורתו, ולכן כבר עתה איבד את שמו ואין שמו עליו. ומבואר בזה מש"כ תוס' בימות ק"ד ב' דטעון גניזה הוי נמי מיכתת שיעורא, ולהמתבאר היינו פי' דכיון דאינו עומד לשימוש שלו, ממילא פקע שמו, ובה אין נפ"מ אם אין עומד לשימוש מחמת שריפה או מחמת גניזה. ואדרבה משמע בתוס' דעיקר דין כתותי הוא כשטעון גניזה, והביאור הוא דכשטעון גניזה התורה הפקיעה ממנו את השימוש בעצם דין הגניזה, דזה ביאור חיוב גניזה שלא ישתמש בו, ונמצא דעצם דין הגניזה שנתנה בו תורה הוא המפקיע ממנו את שם הדבר שבו, וזה עושה שאין שמו עליו, וממילא פסול. וגם מה שטעון שריפה, היינו כיון דע"ז שהוא מחוייב שריפה פוקע שימוש הדבר, זה מפקיע את שמו ופסול דאין שמו עליו, ולא רק כי איבד את החשיבות והוי כמפורר ולכן בטל השיעור, אלא דע"ז שבטל השימוש בטל כל שמו מעליו וממילא פסול. [מיהו י"ל עוד, דבשריפה דעומד לאפר, זה מבטל את שם הדבר בעצם, ולא רק את השימושים, ויל"ע].

ומעתה מבואר היטיב הגמ' בחולין פ"ט ב' לגבי כיסוי הדם, דצ"ב אמאי הוסיף למימר "עפר כל כמה דכתותי מעלי טפי", ולא קאמר דלא נאמר כלל דין שיעור בכיסוי הדם. ולמש"כ א"ש, דמבואר שם נמי דהלכתא דכתותי מיכתת אינו דין בשיעור, אלא בשם הדבר שע"י איסורו אין שמו עליו. וע"ז קאמר "דבשופר דבעי שיעור" פי' דבעינן שמו עליו, לכן "כתותי מיכתת שיעוריה", אבל בכיסוי דם אין ענין של שם עפר וחשיבות עפר, ואדרבה "כל מה דמיכתת מעלי טפי", ולכן ממילא כשר גם עפר עיר הנדחת.

וזה הביאור בדעת הגר"א, דדין היתר אכילה ודין ממון הכל משום מיכתת שיעורא. פי' דבעינן שם אתרוג הראוי לאכילה, וכל שאסור לאכילה וטעון שריפה אף דמותר בהנאה כתרומה טמאה להסיקה תחת תבשילו, מ"מ באתרוג פסול, דבעי שיהיה שמו עליו לאכילה, וכיון דאסור באכילה וטעון שריפה, הפקיעה התורה מזה שימוש האכילה, ותו אין שמו עליו.

ואמנם הא גופא צ"ב מנין דבעינן שמו עליו הראוי לאכילה, ולא סגי שיהיה עליו שם אתרוג בעלמא כלולב, והיה אפ"ל דזה גופא הפי' לכם כמש"כ רש"י ותוס'. אולם בביאור הגר"א כ' דלדעת השו"ע [שהוא כהרמב"ם] לא קאי קרא דלכם כלל על איסורי אכילה, רק למעוטי ממון שאינו שלו, יעו"ש. אבל נראה מפורש דלדעת הרמב"ם הטעם אינו משום קרא ד"לכם", דהרי כתב להדיא בפיה"מ דכיון דערלה ותרומה טמאה הם מכלל הדברים הטעונים שריפה, "לפיכך הוא פסול למאמר השם יתברך פרי, דאלו אינן ראויין לאכילה בשום פנים". וצ"ב דפתח בטעון שריפה, וסיים באינו ראוי לאכילה. ויל"פ כמוש"כ, דס"ל דבשם "פרי" נכלל דעומד לאכילה, ומה שמופקע משימוש אכילה לא חשיב פרי, וממילא פסול דאין שמו עליו. ואם ה' אסור אכילה גרידא לא הוי חשיב הפקעה מאכילה ולא בטל שם פרי, אבל בטעון שריפה אזי הופקע דין אכילה מהחפצא, ותו לא חשיב פרי. וזה עצמו החסרון של כתותי מכתת שבטל שמו ממנו, וכמש"כ הרשב"א בפ' לולב הגזול הנ"ל, והרמב"ם רק בא להוסיף דבעי שם פרי העומד לאכילה, וזה בטל ע"י הדין דעומד לשריפה.

ולפי"ז מש"כ רש"י חולין פ"ט ב' ד"ה שיעורא בעינן, "ועבודת כוכבים כיון דלשריפה קיימא כל העומד לשרף כשרוף דמי, הלכך שיעורא הוא דכתותי מיכתת אבל הכא כמה דשריף ומיכתת מעלי לכיסוי, ומשום הנאה ליכא דמצוות לאו ליהנות ניתנו", עכ"ל. הרי שכתב רש"י דהטעם דכתותי מיכתת הוא משום דכל העומד לשרף כשרוף דמי, וזה צ"ב כדהקשינו לעיל, דא"כ מאי נפק"מ אי בעי שיעור אי לאו כיון דסו"ס כשרוף דמי, ועוד דהא לא קי"ל כר"ש. ולפמש"כ נראה ביאורו, דאין הכוונה דהוי כאילו כבר נשרף, אלא דעצם הדין שהוא עומד וטעון שריפה מפקיע ממנו את שמו ואת שיעורו.

והנה הר"מ פי"ז מהלכות שבת הי"ב, כ' דלחי כשר בשל אשירה, והקשה הראב"ד מאי שנא מקורה שהרמב"ם עצמו פסק שם הי"ג שהוא פסול. והנה הרמב"ם נתן טעם להיתר הלחי באשירה משום "שהלחי עוביו כלשהוא", ולגבי קורה כ' שם בהי"ג שהוא פסול בשל אשירה, "לפי שיש לרוחב הקורה שיעור, וכל השיעורים אסורים מן האשירה". והק' הראב"ד, דאמנם ללחי אין שיעור לעביו ורוחבו, אבל הרי יש שיעור לגובהו דבעי עשרה. ופשטות הסוגיא עירובין פ' ב' היא כהרמב"ם וכדמשמע גם בראב"ד שם, ואמנם זה עצמו צ"ב, ויעו"י במגיד משנה שם.

ולמש"כ א"ש, דנראה דשיעור רוחב הקורה הוא שיעור בחפצא, דבעי שם קורה ובפחות מטפח אין בו שם קורה. אבל לחי אמנם יש דין שיעור עשרה בגובהה, אבל אין זה שיעור בשם לחי ולא בחפצא אלא דבעי כמות גדולה של לחי לכל הגובה, ובה לא שייך למימרא ד"אין שמו עליו". והיינו דהשיעור של טפח בקורה הוא שיעור בקורה, באיכות הקורה, וממילא באשירה בטל ממנה חשיבותה ואין שמה עליה. אבל השיעור של לחי גבוה עשרה, אינו שיעור באיכות של הלחי, אלא בכמות של הלחי, וכל דין כתותי מיכתת זה באיכות, שאין שמו עליו. [וכמש"נ לעיל דיסוד דין מיכתת הוא מחמת דאין בו השימושין שלו, אבל בשיעור בכמות לא שייך כתותי מיכתת, דאין בזה ענין של שם הדבר כלל]. ואמנם זה מוכח גם מכל עיקר הדין דלחי של אשירה כשר, דהלא בעי להיות חתיכה אחת, ואם יסוד דין מיכתת הוא מחמת דהוי כמפורר, א"כ בכל גווני הו"ל למיפסל בשל אשירה, ולהאמור א"ש.

ובמתני' פסחים י"ד א' מבואר, דתרומה טמאה וכן קדשים טמאים, מטמאים בטומאת אוכלין. והקשה השעה"מ פ"ד מגירושין דהא לטמא טומאת אוכלין בעי כביצה, וכיון שדינם בשריפה כתותי מכתתי שיעוריה וליכא שיעור כביצה. ואע"פ שתרומה טמאה אינה איסורא נ', שהרי יכול ליהנות בשעת שריפה, אבל הרי כה"ג מבואר בתוס' סוכה דף ל"ה א' דאתרוג של תרומה ונטמאת אינו יוצא יד"ח, דכיון דבעי שיעור כביצה והוא עומד לשריפה אמרינן כתותי מיכתתי שיעוריה. וכע"ז הקשו התוס' בסוטה כ"ה ב' בד"ה לאו, בהא דמבואר במנחות דף ק"א ב' דערלה וכלאי הכרם מטמאין טומאת אוכלין, והא כתותי מיכתת שיעוריה וליכא שיעור כביצה לטמאות.

ולכאורה יש להקשות כן בכל טומאת מת, דכזית בשר מן המת מטמא באוהל, והרי לדעת התוס' יבמות ק"ד ב' דהיכי דטעון גניזה הוי כעומד לשריפה "ואין לך כתותי מיכתת גדול מזה", וא"כ כיון דאיכא במת דין קבורה ועומד להיקבר, תו הו"ל כתותיה מכתת שיעוריה, דמאי שנא דין קבורה מדין גניזה. אמנם להאמור בדעת התוס' דיסוד דין מיכתת הוא מחמת דבטל ממנו שמו, וכשאנו עומד וראוי לתשמישו בטל חשיבותו, ולכן גם כשעומד להיגנו הוי כעומד לשריפה, ואדרבה חמיר מיניה דזה גופא דין גניזה שלא ישתמשו בו, ובעצם זה שנתנה תורה עליו חיוב גניזה ביטלה תשמישו ושמו, ולכן הוא דהוי כתותי מיכתת. והנה כ"ז בסנדל של ע"ז, אבל במת שאינו עומד לתשמיש מסויים ואדרבה כל דינו ומצותו להקבר, ממילא לא שייך ביה כתותי מיכתת שיעוריה, וכמש"נ. [אמנם לפי"ז כ"ז א"ש רק במת אבל לגבי טו"א כיון דאינו עומד לאכילה בטל מיניה חשיבות אוכל, ותו ממילא כתותי מיכתת שיעוריה ושוב אינו מטמא. ויל"ע, והארכנו בזה במקו"א].

לו 'פטור מצטער' הוא יוצא מן הסוכה בצער גדול, בליט ברירה, ואילו הם יבעטו בסוכה מיד שיוכלו.

זה ההבדל השורשי בין יהודי לגוי וזה המבחן שלנו, איך אנו מתנהגים כשיש איזה פטור מהמצוה, כולנו מקיימים את המצוות כשחייבים, אבל השאלה היא האם כשיש פטור אנחנו שמחים או מצטערים, אין מצוה קלה יותר מזה, לשמוח בסוכה, אסור להצטער בסוכה, וזה שיא השמחה שיש ליהודי, הוא כל כך קרוב לקב"ה, וד' נותן לו מצוה שקל מאוד לעשות אותה, ונותנים לו שכר על זה, זה זמן שמחתנו.

האדם נמדד במקום שיש לו פטור מהמצוה כיצד הוא מתנהג, זה המבחן שיתנו לגויים, הם ראו במשך אלפי שנים כיצד היהודים מוסרים את נפשם על קיום התורה והם עדין לא הבינו מה המשמעות של קבלת התורה.

"ושמחת בחגך" - חלק בלתי נפרד מתיבתת יום כיפור

בראש השנה ויום כיפור אמרנו ובכינו שאנחנו רוצים לחזור בתשובה ולקבל את התורה מחדש, וקיבלו את הבקשה שלנו, ועכשיו מחכים עם הפתקים עד הושענא רבא, בודקים מה יהיה איתנו עד אז, כולם קונים ד' מינים ואוכלים וישנים בסוכה, אבל השאלה היא אם אנחנו שמחים בזה, או שעושים את זה בלי חשק.

ולכן הזמן של המצוה של "ושמחת בחגך" הוא עכשיו, אחרי יום כיפור, בודקים אותנו, בסוכות אנחנו נכנסים לסוכה, ועצם השיבה זה מצוה, לא עושים כלום, נכנסים למצוה וגדורים בתוכה, זה המהות של חג הסוכות. והרמב"ם (פ"ח מהל' לולב) מאריך לבאר את השמחה הגדולה שהיה בבית המקדש בשמחת בית השואבה, ומסיים (הלכה ח') "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת הקל שצוה בהן עבודה גדולה היא וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר (דברים כ"ח) תחת אשר לא עבדת את ד' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב", כל אחד הבטיח ביום כיפור שהוא ישוב בתשובה, ומי שלא עושה את המצוות מתוך שמחה - העונש יחזור, זה לא תשובה אמיתית, וראוי להיפרע ממנו על כל העבירות שעשה בשנה האחרונה.

זה המבחן שלנו כרגע, כיצד אנו שבים בתשובה מהעבירה של מצוות שלא בשמחה, כולנו חזרנו בתשובה, אבל מי שלא קיבל על עצמו לעשות את המצוות מתוך שמחה עיקר חסר מן הספר, חסר בעיקר הקבלה כי עדיין בחלק הזה של המצוה 'הותרה לו'. והמגיד מדובנא מבאר על הפסוק (ישעיה מ"ג, כ"ב) "ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל", וממשיל זאת לאדם שחזר מהחנות וביקש ממשרתו

להעלות את הסחורה שקנה, וכשהמשרת הגיע לומר לאדון קיימתי שליחותך היה כולו מתנשף ומזיע ואמר האדון שאם הוא מתייגע ומזיע ודאי שזו לא החבילה שלו, כי בחבילה שלו היה יהלומים, זה לא כבוד. כך גם אומר לנו הקב"ה, אדם לא צריך להתעייף מהמצוות, לא זה המטרה של המצוות.

אחרי שכולנו הבטחנו ביום כיפור שנעשה את רצון ד', עלינו לדעת שרצון הקב"ה הוא שנשמח במצוות, ומי ששמח במצוות - קיים את המצוות התשובה. עכשיו יש לנו הזדמנות לזה - זמן שמחתנו, עלינו לשמוח במצוות, לעשות הכל מתוך שמחה.

מטרת קריאת קהלת בחג הסוכות

וכדי שנוכל לעשות הכל מתוך שמחה תקנו חז"ל שנקרא קהלת, בכל ספר קהלת מבואר שאין כלום בעולם הזה. רבנו מרן המשגיח זצוק"ל היה מבאר שרבי נחוניא בן הקנה ביציאתו מבית המדרש היה אומר "אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת", הוא היה אומר את זה כיון שהמציות היא שאם האדם מרגיש שהוא מפסיד בגלל לימוד התורה - קשה לו, ולכן הוא אמר לעצמו כל יום שאלו שברחוב לא מרוויחים כלום, הם עמלים לדברים בטלים. זה המטרה של קהלת, שלמה המלך מלמד אותנו שמי שעמל בתורה לא מפסיד כלום, כל העולם הזה הוא דברים בטלים ולנו אין אלא "סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם" (קהלת י"ב, ג).

זה העבודה של חג הסוכות, לשמוח בזה שאנחנו מקיימים מצוות, שאנחנו עבדי ד'. נתנו לנו עכשיו שבוע לזה, והשיא הוא בשמחת תורה, להראות לקב"ה שאנחנו שמחים בתורה וחוזרים תשובה ממה שלא קיימנו מצוות מתוך שמחה, זה היה אצלנו במצב של "נעשית לנו כהיתר", ואנחנו חוזרים בזה בתשובה, עושים את המצוות בשמחה, וזה עיקר החיים והתכלית, כל השאר זה רק דברים בטלים. כל אחד יכול לעשות לעצמו קבלה, לקבל על עצמו כמה מצוות שבזה הוא מרגיש את כל השמחה, וכך נשוב בתשובה שלמה, וזה תשובה מאהבה שכתוב (יומא פ"ו) "והאמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכויות". זה הזמן שכל אחד יקבל על עצמו קבלה שהוא רוצה לשמוח בתשובה, ועל ידי כך הוא יתנתק מהעוונות הקודמים.

אחר יום כיפור, זה הזמן להגיע לכל זה, בימי הרצון והשמחה - זמן שמחתנו, להגיע לשלמות הראויה בקיום התורה והמצוות.

(ערב סוכות תשפ"ג)

מתוך משא רבינו מרן שליט"א במעמד 'הכנסת ספר תורה' לשיבה הק' - מוצאי שמחת תורה תשע"ה

זכינו היום ללכת מחיל אל חיל, הכנסת ספר תורה במוצאי שמחת תורה. השמחה העצומה ששמחים כשכותבים עוד ספר תורה, היא על תורה שמתווספת בעולם. ברמב"ם כתוב בהלכות תפילין וס"ת, למה מכבדים את הספר תורה: "דברים שבלוחות הברית הן הן שבכל ספר וספר", הוי אומר, כל ספר תורה זה 'לוחות הברית' חדשים. הקב"ה נותן לנו תורה, עד היום, וכמו בתורה שבעל פה, שכתוב בנפש החיים שהקב"ה נתן תורה מסיני והטמין בה, בכוח, הרבה סודות, וכשתלמיד חכם לומד ומחדש, עכשיו זה יורד לעולם. החפץ חיים היה אומר, שהקב"ה קבע מטמונים בתורה לכל אחד - שרק הוא יכול לחדש! כדי שכשיבוא לעלמא דקשוט ויבקשו ממנו לומר דבר חידוש בתורה, יהיה לו מה לומר.

וגם בתורה שבכתב זה כך, ספר תורה חדש זה לוחות הברית חדשים, קדושה חדשה ירדה לעולם, ולכן כתוב שיש ענין של זה קלי ואנווהו, כתב נאה, קולמוס נאה. הספר התורה הזה נכתב בהידור גדול, ככוונה הראויה. כתוב שעוטפים וכורכין את הספר תורה בשיראין נאים. אין לך שיראין נאים, עטיפה מתאימה לספר תורה, יותר מכך שהספר תורה נכנס לשיבה הקדושה, שיושבים בה תלמידי חכמים צעירים ועמלים בתורה ומחדשים בה, ומורידים ממה שהוטמן במעמד הר סיני עוד הבנה, ועוד חידוש לעמוקה של תורה, זהו מתן תורה מחדש, לוחות הברית חדשים, קדושה חדשה, וזו התורה כמו שהיא עוברת מדור לדור, בדייק לפני 3327 שנים כשהקב"ה נתן את התורה, זהו אותו ספר תורה שמשנה רבנו קבל מפי ד', אותו דבר בדייק, וזה יש רק אצל עם ישראל, ועל זה השמחה עצומה, אשרי העם שככה לו אשרי העם שדי' אלוקיו'.

מודים אנו מעומקא דליבא לידידנו רבי מנחם כרמל שליט"א, על נדבת לבבו בתרומת ספר התורה המהודר, הרי זכותו כבירה בקיום המעמד הנשגב הזה בעצמו. הכבוד התורה שראו כאן הערב הזה, כבר הרבה זמן לא ראו, ומבלי ספק מעורר הדבר רבים להתמדה, לחשק התורה. רבינו יונה בשערי תשובה מאריך בכך, שהעניין של "כבוד התורה" זה למשוך את לב האנשים לתורה, וזה מה שעשה כאן הערב ידידנו שליט"א, ובשכר זה הקב"ה יעזור לו ולמשפחתו בכל פעולותיהם הרבות למען הכלל.

לעילוי נשמת הרה"ג רבי מאיר בן רבי חיים יהיא שלום זצ"ל נלב"ע י"ב תשרי תשפ"א
ונתום ע"י ידידנו הרה"צ שליט"א

לע"נ מרת גיטה בת רבי דוד זצ"ל נלב"ע ביום י"ב תשרי תשע"א
ונתום ע"י בני המשפחה ה"ד

לתרומות והנצחות:

מכון 'צוהר התורה'

0747-3464-65

לקבלת הגיליון מידי שבוע באמייל:

mzh0747@gmail.com

ברכת מועדים לשמחה

נשגד קמיה הרבנים הגאונים שליט"א תמכין
דאורייתא העומדים תדיר לימין הוצאת תורת רבינו
מרן שליט"א להרבות תורה ודעת בישראל
הברי מכוון 'צוהר התורה'

לעילוי נשמת המשגיח הגה"צ

רבי בן ציון בן ר' יוסף
אהרן במברג זצוק"ל
נלב"ע י"ח תשרי תשמ"א
ונתום ע"י ידידנו מנני המשפחה ה"ד

נתרם לעילוי נשמת גאון התורה

רבי יצחק הלוי בן ר' דוד
דזימיטרובסקי זצוק"ל
נלב"ע כ"א תשרי תשע"ח